

24 Quod filiofamilias proficente in aliqua religione, adhuc usufructus adventorum pertineat parti, dum vivet, probat cum multis contra alios ipse Thomas Sanchez *suprà*, ex n. 29. Quem etiam videas ad illam quæstionem, an parte, vel alio usufructuario proficente in Religione, usufructus pertineat monasterio capaci vel incapaci: *ibidem* num. 47 & *seqq.* usque ad finem capituli.

25 Item quomodo usufructus dicatur pars domini: videndi sunt pro interpretatione Taxt. 47

l. 4. ff. de usufructu, Garcia de expensis, cap. 10. Barbosa in l. 7. alienam, ff. soluto matrimonio, numer. 59. Mula in emporio text. in 6. quæst. 1. ex n. 9. Oualdus ad Donell. lib. 9. cap. 9. nota 13. liera C. Castillo de usufructu, cap. 32. n. 5. Amaya lib. 1. observationum, cap. 15. num. 3. & in l. Cod. de venditione rerum fiscalium, libr. 10. numer. 51. & Larrea decis. Granatensi 39. ex num. 43. qui alios ferè infinitos referunt.

FINIS TOMI SECUNDI.

D. ANTONII
GOMEZII,
 VARIARUM RESOLUTIONUM
 TOMUS TERTIUS.

D. D.

ANT. GOMEZ,
J. C. ERUDITISSIMI
COMMENTARIORUM,
VARIARUMQUE RESOLUTIONUM

Juris Civilis, Communis, & Regii,

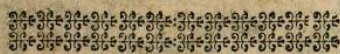
TOMUS TERTIUS.
DE DELICTIS.

PROOEMIUM.

HACTENU quæ ad testamentorum contractuumque formam pertinent, satis superque tractasse mihi videor: hoc nunc reliqui est, ut ordinis suscepti memores tertiam Juris Civilis partem, eamque meo judicio potissimam, quam *De Delictis* fecimus, aggrediamur. Cujus tractatio eò mihi dignior visa est, in qua omnes nervos intenderem, atque (quem admodum in extremo actu Comici solent) majori cum fructu ac voluptate ad finem suum perducerem, quòd hæc Justitiæ pars, non solum inter nostros, verum etiam inter Barbaros, & ceteros, qui moribus reguntur, homines, tantam vim habeat, ut bonis præmia, contra verò malis supplicia proposita esse videamus. Honor enim, & supplicium (ut dicebat Theophrastus) fidelissimi sunt rerum publicarum, omnique humanæ societatis custodes, atque ob eam causam, poenam ac beneficium Assyrios pro diis coluisse solitos arbitror, quòd malefactorum vindicta homines ad bene honesteque vivendum promptiores evadere, impunitatis verò spe mortalium animos criminibus invitari cerneant. Effecit igitur cum diuturnus atque improbus labor, quem jam à primis adolescentiæ annis juri dicendo insumpsimus, tum frequens, & assidua in judiciis exercitatio, ut confidentius, & ut spero, pari cum utilitate hunc tractatum absolverem: in quo, præter antiquas Jurisconsultorum contrariasque sententias, quas composuimus, Juris utriusque decisiones, quæ variè diffusèque circa crimina agitari solent, sic in unum coëgimus, ac temperavimus, ut & veterum legum sanctionibus, & consuetudinis jure (suas enim quæque Respublica, variasque poenarum formas pro sapientum virorum arbitrio sibi constituit) uti possis. Primum igitur de Delictis in genere, ceteras deinde applicantes criminum species, constitutaque illis jure supplicia, dicemus.

CAPUT I.

De delictorum variis generibus, atque speciebus.

SUMMARI.

- 1 Publicum delictum dicitur omne delictum, commissum in offensam Dei.
- 2 Blasphemum an possit accusari à qualibet de populo, & quæ pena puniatur?
- 3 Tempus, quo quis debeat detineri in carcere pro pena delicti, an debeat esse continuum?
- 4 Publica delicta que dicantur, & an in eis quilibet de populo possit accusare?
- 5 Accusatio cuiuslibet delicti, quo tempore duret?
- 6 Officium iudicis, quo iudex procedit in delictis, quo tempore duret?
- 7 Minor offensus, an possit restitui adversus lapsum temporis concessi ad accusandum?
- 8 Si post delictum commissum transeat magnum tempus, an sit iusta causa penam minuendi?
- 9 Quæ dicantur publica delicta, & quæ dicantur privata?
- 10 An iudex possit ex officio procedere contra delinquentem in delictis privatis?
- 11 Furtum, & injuria dicuntur delicta privata, & que sit ratio?
- 12 In causis criminalibus admittitur procurator.
- 13 In delictis, quibus tantum venit imponenda pena pecuniaria, vel relegationis, admittitur procurator.
- 14 Si reus detineatur in vinculis, bene potest pro eo intervenire procurator in quolibet delicto.
- 15 In omnibus delictis potest procurator intervenire ad appellandum.
- 16 An processus in causis criminalibus sit nullus, quando intervenit procurator?
- 17 Quando proceditur ex accusatione, vel officio, an debeat iudex requirere partem offensam, vel propinquiores consanguineos, an velint accusare, vel non?
- 18 An remedium legi, diffamari sit generale in quolibet casu vel delicto?
- 19 Reus, vel delinquent, cui competit aliqua exceptio, an possit petere, ut testes ejus examinentur ad perpetuam rei memoriam?
- 20 Ille qui est tutus aliqua exceptione, potest provocare adversarium ad iudicium.
- 21 Reus in criminalibus potest petere à iudice examinari testes ad perpetuam rei memoriam.
- 22 An, & quando possit iudex praesigere tempus ad accusandum?
- 23 An indistincte, & regulariter in omni causa possit tempus assignari pretendenti aliquod jus sibi competere, ut illud deducat in iudicio?
- 24 Ad hoc, ut quis non audiatur post assignatum sibi terminum, requiritur secundus terminus.
- 25 Post lapsum tempus datum ad accusandum, an admittatur accusator?
- 26 Reus de delicto semel absolutus, an iterum possit accusari?
- 27 Reus semel condemnatus, an iterum possit accu-

- sari saltem ratione qualitatis adjectæ?
- 28 Licet quilibet de populo possit accusare de delicto publico, an requiratur quod sit civis illius loci, ubi delictum est commissum?
- 29 An possit quilibet de populo alium accusare cum bona conscientia?
- 30 Accusatio de delicto publico, an sit actio, vel officium iudicis.
- 31 Cuiuslibet permittitur accusare, nisi reperiatur prohibitus.
- 32 Illi qui non possunt accusare de delicto publico, possunt proseguendo suam, vel suorum injuriam.
- 33 Clericus an possit accusare laicum coram iudice seculari?
- 34 Qui dicantur prosegui suam vel suorum injuriam?
- 35 Si plures concurrant ad accusandum, an omnes admittantur, vel quis preferatur?
- 36 Quando accusator pendente accusatione moriatur, vel sit impeditus, quis admittatur?
- 37 Testes recepti in prima instantia, ea perempta, an faciant fidem in alia?
- 38 Si delictum reperiatur puniendum pluribus legibus ex qua debeat puniri?
- 39 Si delictum puniatur diversis pœnis, & legibus, an sufficiat una sola pena?
- 40 Si quis commisit delictum, quod est mixti fori & punitus sit per unum iudicem, an postea possit puniri per alium?
- 41 Delictum notorium, an indigeat accusatione, vel forma judiciali?
- 42 Quid requiratur, ut delictum dicatur notorium?
- 43 An in notoriis requiratur citatio?
- 44 In delictis notoriis qua probatio requiratur?
- 45 In delictis notoriis an requiratur sententia?
- 46 Iudex, an possit recusari in delicto notorio?
- 47 Appellatio an admittatur in delicto notorio?
- 48 Quando delictum committitur coram iudice qualiter in eo procedatur?
- 49 Iudex ex officio suo, an, & quando possit in delictis procedere?
- 50 Quando iudex procedit ex officio, an teneatur servare juris solemnitates?
- 51 Quando iudex procedit ex officio, an possit, & debeat imponere penam ordinariam delicti?
- 52 Civitas, vel universitas, an possit delinqueret?
- 53 Civitas, vel universitas qualiter puniatur?
- 54 Quando civitas, vel universitas deliquit, an civer particulares puniantur?
- 55 Minor, an, & quando possit delinqueret, & puniri?
- 56 Princeps vel alius dominus temporalis, si est minor, an teneatur recipere curatorem?
- 57 Infans, vel proximus infantia, an possit delinqueret?
- 58 Pupillus, vel proximus pubertati, an teneatur ex delicto?
- 59 Minor non tenetur ex delicto commissio in omitendo.
- 60 Pubes, vel proximus pubertati, an teneatur delicto carni?
- 61 Pubes, vel proximus pubertati, ex delicto an teneatur quod tantum est punibile per statutum?
- 62 Minor 25. annorum, licet teneatur ex delicto, an sit puniendus penâ ordinariâ.
- 63 Iudex an praeiudicet teneatur minorare penam minoribus, & aliis, quibus non potest imponi pena ordinariâ?
- 64 Minor accusans debet recipere curatorem.
- 65 Minor accusans, vel inquisitus, an teneatur jurare de veritate dicenda?
- 66 Minor qui confessus est delictum, an possit restitui?

67 Minor,

- 67 Adversus, an, & quando possit torqueri?
- 68 Senex, an teneatur ex delicto, & an ei sit minoranda pena?
- 69 Mutus & surdus, an teneatur ex delicto?
- 70 Euriolus, an teneatur ex delicto?
- 71 Delictum an presumatur factum tempore sanam mentis?
- 72 Qui tempore sane mentis fecit delictum, an possit superveniente furore puniri?
- 73 Ebrius, qui in ebrietate commisit delictum, an possit puniri?
- 74 Dormiens, an possit puniri pro delicto in somniis commissio?
- 75 Prodigus, an, & quando teneatur ex delicto?
- 76 Servus, an, & quando possit delinquere, & teneatur ex delicto?
- 77 Absens, an, & quando possit accusari de delicto?
- 78 Reus delinquens, an, & quando post mortem possit accusari, & puniri?
- 79 In atrocissimis delictis, an cadaver delinquentis suspendatur?
- 80 Casus in quibus mortuo reo delinquentis delictum non extinguatur.
- 81 In casibus in quibus reus possit accusari post mortem, debet intelligi infra quinquennium.
- 82 Post mortem delinquentis sententia contra eum lata transit contra heredes quoad bona.
- 83 An heres delinquentis possit petere post ejus mortem, ut declaratur per iudicem delictum non esse commissum?
- 84 In delictis privatis, an extinguatur pena, & accusatio post mortem?
- 85 Post mortem accusatoris, & sic ejus qui passus est delictum, an extinguatur delictum, vel transit ad heredes?
- 86 Accusatore defuncto an alius, vel iudex ex officio possit sequi accusationem?
- 87 In delictis, an, & quando habeat locum remissio?
- 88 Quando plures commiserunt delictum, an sententia lata in uno prolixi, vel noceat alteri?
- 89 In delictis commixtis sententia lata in persona unius prodest sociis, non vero nocet.
- 90 Sententia contra delinquentem, an noceat ei, ad quem pena pervenit in consequentiam?

Propositio SUPRA visum est de materia ultimarum voluntatum, & similiter de materia contractuum, nunc restat videre de materia delictorum, quam resolutivè pono in ista l. 1. ff. de public. iud. c. quæ erit valde utilis, & necessaria in nostro regno, & republica, quia de jure communi non reperitur sic collecta, & ordinata. Et quodlibet delictum, ejus penam, & materiam magistraliter resolvam, tam de jure communi quam regio, in qua maxime insudavi per plures annos, tam eam legendo, quam etiam pauperibus captis, & incarcerationis, & in eorum defensionem practicando. Pro cuius introductione, & perfecta declaratione materiæ, dico, quod aliqua sunt delicta publica, aliqua sunt delicta privata. Publica, sunt illa, in quibus accusatio pertinet cuiuslibet de populo. Quod declaro proponendo aliquas regulas generalis de les. Diviso ge. les. Prima regula sit, quod omne delictum, quod principaliter respicit offensam Dei, dicitur publicum, & in eo quilibet de populo potest accusare, cujus ratio potest esse duplex. Prima quia illud, quod fit in offensam Dei dicitur fieri in Anton. Gomez. Variæ Resol. Tom. III.

omnium injuriam. Secunda, quia si quilibet de populo non possit accusare, tale delictum remaneret impunitum, ex quo nulla privata persona est offensa. Ita probat text. in l. 4. C. de hereticis, & ibi Jacob. Butr. Qdofred. Cyn. Bald. Salycet probat etiam text. in l. quod senatus, ff. de injuriis, & in expresse istam sententiam & conclusionem tenet Bart. in ista l. 1. de public. iud. 2. columna. Imola fin. column. & communiter Doctores. Bald. in leg. reor. Cod. de accus. 4. columna. Anania in c. 2. de maledictis; 14. column. n. a. Angel. de Aret. in §. 1. Infit. de public. iud. final. columna. Ex quo infero declarationem ad pragmaticam primam hujus regni, lib. pragmat. que ponit blasphemos, ut accusatio competat cuiuslibet de populo: quia lege novâ, & pragmaticâ cavetur, quod blasphemus puniatur pro prima vice, ut sit captus, & detentus in vinculis per mensem, pro secunda in pena exilii per sex menses, & mille ditionum: & pro tertia publicè figatur sibi lingua, nisi sit persona posita in aliqua dignitate vel qualitate, quia tunc pena secunda duplicatur, ut habetur in dicta pragmatica. Circa quam se offert notabile dubium, de quo sapè in isto regno dubitatur, si iste mensis in quo blasphemus debet esse captus, & detentus in vinculis debet esse continuus, vel sufficiat quod sit interpellatus, & videatur quod sufficiat quod sit interpellatus. Primò argumento text. singularis in leg. Paulus, §. ff. de liberali causa, ubi habetur, quod si dominus jus sit & disposuit, quod servus sit liber, si serviat Titio per triennium, & medio tempore aufugit, & post reversionem compleverit illud triennium, censetur impleta conditio & erit liber: & ibi notat & commendat Gloss. ordinaria, Rayner, & illum reputat singularem & unicum Roman. in leg. fin. §. quotiens ff. de publ. & vestig. & in terminis in nostra questione pro ista opinione illum text. summè notat & commendat Jason. in leg. si idem eodem, ff. de jur. omn. iud. secunda colum. in fin. Secundo, pro hac sententia & conclusione facit text. iuncta Gloss. ordinaria in l. 1. C. si mancipium ita fuer. alien. ut manum, ubi probatur, quod regulariter tempus appositum in aliquo actu, vel dispositione non requiritur pro forma, quod sit continuum, sed sufficit esse interpellatum, quod reputat ibi singulari Salycetus & alii Doctores, qui ex hoc inferunt, quod si Doctor debeat gaudere certo privilegio, si legerit per aliquod tempus, sufficit, quod legat per tempus interpellatum, quod in nostra universitate servatur, quando est aliqua justa causa absentia, vel infirmitatis. Ergo ita dicamus in nostro casu maxime favore liberationis. Sed his non obstantibus ego teneo contrarium: imò, quod iste mensis debeat esse continuus, quia in dubio tempus positum, vel requisitum à lege censetur continuum. Ita probat textus in leg. §. ff. de adult. text. in leg. fin. §. quotiens ff. de publ. & vestig. & in expresse ita tenet Gloss. singularis & unica in rub. ff. de diver. & tempor. pras. quam reputat ibi singularem & unicum Imol. in elem. 1. de integr. rest. 4. col. in med. & idem etiam tenet Gloss. de jur. canon. in c. 2. de temp. ordin. lib. 6. in verb. per annum, & ibi notat & commendat Domin. Anch. & alii Doctores, & in terminis in nostra questione istam sententiam & conclusionem tenet Angel. in d. 2. §. de cond. infit. Idem Angel. in l. quotiens in stipul. ff. de verb. oblig. Idem Angel. in leg. fin. §. quotiens, ff. de publ. & vestig. Philippus Dec. in dicit. si idem cum eodem, ff. de jurif. omn. j. id. 2. col. num. 5. Nequè

Blasphemii pena.

Dubium.

A 3

Neque obstat textus ille singularis unicus in d. leg. Paulus, §. fin. ff. de lib. caus. quia procedit tantum favore libertatis non aliâs; vel aliter potest dici quod servus de quo ibi, tenebatur servire per triennium ad consequendam libertatem, quo durante si aufugiat, poterit post reversionem per triennium continuam servire, & efficitur liber, & sic non facit pro questione nostra, & ita intelligit Philippus Decius in d. l. si idem cum eodem. Sed certe iste intellectus est divinatorius & non bene probatur ex illo text. neque iste esset casus dubius: unde teneo firmiter, quod dixi, & vera solutio ad illam textum est quod loquitur tantum, & specialiter favore libertatis, sicut alia quamplurima ejus favore sunt introduc-ta.

3. Regula. Secunda regula fit, quod omne delictum in offensam Principis sit publicum, ita probat textus in ista l. 1. de publicis jud. & tenet Bart. & communiter Doctores.

3. Regula. Tertia regula fit, quod delictum commissum contra privatam & particularem personam, ita demum est publicum, si lege hoc caveatur expresse, aliâs est privatum, & his omnibus casibus in quibus delicta sunt publica, b poterit regulariter quilibet de populo accusare: ita etiam probat ista nostra lex prima de public. judic. & communis opinio Doctorum, & publica delicta sunt læsæ majestatis, homicidium, adulterium, crimen falsi, vis, atque violentia, & alia criminalia, & delicta in ista nostra lege prima declarata.

Item etiam quero, quo tempore duret accusatio cuilibet delicti? & resolutivè dico, quod regulariter durat per viginti annos, modo sit delictum publicum, modo privatum, nisi lege reperiatur contrarium, & post viginti annos tollitur, & præscribitur delictum, & ejus accusatio: textus est singularis, & unicus in leg. querela, Cod. ad leg. Corn. de fals. & hoc notat & commendat ibi Gloss. ordinaria, Odofr. Petr. de Bella-per Cyn. Jacob. Burr. Bald. & Salycet. notat etiam & commendat Cynus in leg. qui de criminis. Cod. de accus. fin. column. num. 6, & ibi Salycet. 1. column. in fin. Gloss. ordinaria in l. libellorum, §. fin. ff. de accusat. in gloss. 1. & ibi Bart. Gloss. in leg. in cognitione, ff. ad Syllan. in gloss. 1. Spec. in ritul. de accusatore 13. column. n. 32. Bonifacius in tract. malef. fol. 2. 1. column. Abbas in cap. cum haberet, de eo qui ducit in matr. quam pol. per adult. 2. column. 3. not. & ibi Canonista, Platea in §. Item lex Cornel. de sciamis, versicul. eadem lege, Instit. de public. judic. 1. column. & ibi alii Doctores, Lucas de Penna, in leg. si apparitor, Cod. de coheredatib. Franc. Bald. in tractat. prescript. 4. part. 4. partis principal. idem disponit lex 5. tit. 7. part. 7.

Ampliatio 3. Quod extendit, ut procedat, & habeat locum nedium in accusatione criminali proponenda à patre, verum etiam in officio judicis, mediante quo judex procedit contra delinquentem, non stante accusatore, quia illud durat tantum per 20 annos, & postea non possit judex inquirere, nec procedere contra delinquentem, quia officium judicis succedit loco accusationis, & præscribitur eodem tempore. Ita probat text. in leg. divus, la 2. ff. de custod. reor. quem ibi ad hoc notat & commendat Albericus secunda column. dicens alibi non reperiri ita clarè, text. in l. 1. Cod. eodem rit. textus in leg. penult. ff. de public. judic. text. notabilis & expressus in l. 2. Cod. de abolit. text.

Accusatio quamdiu duret.

in l. filiusfam. S. veterani, ff. de procurat. text. n. cap. qualiter, & quando, et 2. de accusat. & in terminis ita tenet Bart. licet non ita bene fundet in leg. querela Cod. de falsis, & ibi Angel. Salycet. idem Salycet. in leg. ea quidem, decima secunda column. n. 62. Confirmatur, quia sicut in civilibus causis officium judicis durat per triginta annos, sicut ipsa actio vel obligatio personalis, ut est Gloss. singularis, & unica, juncto textu in leg. sicut ad rem, in verba, persecutio, Cod. de prescript. 30. vel 40. annor. secundum Baldum & Doctores ibi: ita etiam in criminalibus officium judicis debet durare per viginti annos, sicut accusatio patris per eos tantum durat. Ex quo subducitur, & inferitur, quod in casibus in quibus accusatio breviori tempore duret mediante lege, vel statuto, ut in crimine injuriarum, vel alio simili delicto, officium judicis ulterius non durabit, nec extendetur secundum prædictos Doctores ubi supra. Rursus etiam extendit prædicta, ut in tantum omne delictum, & ejus accusatio, vel officium judicis regulariter tollatur, & præscribitur per viginti annos, ut transacto illo tempore offensus etiam sit minor, non possit restitui, textus est singularis in jure in lauxilium, versic. 1. Cod. de minor. & ibi notat, & summè commendat Odofred. finali column. 2. & quasi Bart. Alberic. Baldus, Specul. in ritul. de restit. in integr. 3. column. versicul. sed pone, & idem est in lapsu termini dati à lege, vel iudice ad probationem faciendam contra reum accusatum, vel post publicationem in causa, quia non poterit restitui ad producendos alios testes, vel probationem de novo faciendam: ita singulariter tenet Alex. in leg. 1. §. nuntiatio, ff. de novi oper. nunciat. n. 34. & ibi Jaf. penult. column. post Roman. Joan. Andr. & alii Doctores in c. audistis de in integr. restit. & ante eos Gloss. ordinaria in Clem. non potest, de procurat. in gloss. pen. ex quo datur singularis, & notanda declaratio leg. 17. de Madrid. qua disponitur quod minor qui nullam probationem fecit in termino sibi dato & concessio, vel in aliquo eam omisit, possit restitui, ut habeat locum, & procedat tantum in civilibus causis, non tamen in criminalibus.

Adde tamen quod licet delictum, vel ejus accusatio, & officium (& idem est, si fecit pacem de delicto sibi, vel patri commisso, ita Paul. in leg. 1. Cod. de in integr. restit. post alios quos allegat) judicis non præscribitur minori spatio 20. annor. tamen ex diuturnitate temporis, & sic si post delictum commissum transivit aliquando magnum intervallum, vel tempus, pena delicti est minuenda, & delinquens non est puniendus poena ordinaria, & textus est singularis in jure in l. si divino, ff. de penis, & ad hoc notat & commendat ibi Bart. Alberic. & communiter Doctores, post Gloss. ordinariam §. lectur. & illum text. ad hoc & notat & commendat Salycet. in l. servos, Cod. ad l. Juliam de vi, 2. column. notat etiam & commendat Abb. in cap. cum haberet, de eo qui duxit in matr. quam poluit per adult. 2. column. 3. notabilis, Balb. in tract. pres. 4. part. 4. partis prime. 2. col. & quasi.

Quod intellige, quando delictum non est reiterabile, ut homicidium: secus vero aliâs, quia potius augetur poena, secundum Bartol. in d. l. c. si divino, & Abb. melius quam alibi, in d. l. c. cum haberet. 2. column. per text. expressum ibi. Secundò intellige, quando talis delinquens post delictum commissum non fuit accusatus nec contra eum fuit processum: secus vero fuit accusatus,

Officium judicis quamdiu duret.

Ampliatio 2.

Lex 17. de Madrid declaratur.

Limita. 1.

Limita. 2.

9 Privata delicta sunt illa, pro quibus tantum potest accusare ille, qui injuriam, vel offensam passus est, non vero quilibet de populo, modò agatur civiliter, modò criminaliter, ut crimen injuriarum, furtum, & simile delictum, text. est in l. fin. ff. de privatis delictis, & ibi expressè tenet Gloss. ordinaria & Bartol. text. in l. manifestissimi, Codic. de furtis, & ibi etiam communiter Doctores, & istam regulam, & doctrinam ponit Angel. in rubr. hujus tituli, de pub. judic. Imola in nostra leg. 1. Bald. in leg. unica, Cod. ex delictis defuncti. in column. Joan. Andr. in addit. Specul. in ritul. de accus. versic. fin. Paul. de Castro in leg. 1. Cod. ubi de crimin. agi oport. Faber. in §. 1. Instit. de public. judic. Abb. in c. cum P. Manconella, de accusat. 3. column. num. 12. & ibi Canonista, Angel. de malef. in parte, nec non ad querelam, versic. quero an quilibet, & ejus additionator Bonifacius tractat. malefactorum, in rub. de public. jud. idem in rub. de privatis delictis, & adde, quòd in dubio omne delictum commissum in privatam personam censetur privatum, nisi lege caveatur quòd sit publicum, textus est singularis in l. 3. §. fin. ff. de prævaric. per quem ita tenet Bartolus, Imol. in ista leg. 1. de public. iur. Bald. in rub. Cod. qui accusat. non pos. 3. column. idem Bald. l. transigere, Cod. de transact. penult. column. n. 2. & ibi alii Doctores, Angel. de malef. in parte nec non ad querelam, versic. queritur, & ad hoc illam text. reputat singularem Anna. in c. 1. de collat. deteg. 4. column. & in tantum hoc est verum, ut procedat & habeat locum, etiam si pro tali delicto imponatur à lege poena mortis, illa est Gloss. singularis, & unica in l. penult. ff. de condit. caus. data, in gloss. 3. quam ibi ad hoc notat & commendat Baldus, Paulus, & reputat unicam Bald. in c. at si clericus, de jud. 4. col. n. 17.

10 Advertendum tamen, quòd licet in delictis privatis non competat accusatio cuilibet de populo, sed tantum offensatum bene potest, imò tenetur judex ex officio suo inquirere, procedere, & accusare si offensus non accusat, vel si desistat ab accusatione proposita, ita probat text. capitalis & expressus in l. congruis, ff. de offic. presid. & ibi notat & commendat Bartol. Alber. & communiter Doctores, text. in l. item apud Labonem §. si quis sit fecit, ff. de injuriis, & ibi Bartol. & alii Doctores text. in l. per omnes, Cod. de defension. civit. & ibi Doctores, text. in l. qui sepulchra, Cod. de sepul. violat. text. in leg. 4. versic. 1. ff. ad l. Jul. pecul. & idem disponit lex penult. 1. 7. part. 3. & lex 3. cum sequenti ritulo 17. 3. part. 3. Cujus ratio est, quia ex quolibet delicto publico, vel privato oritur duplex offensio vel injuria, una parti, & alia reipublice, unde licet pars offensio non accuset, judex potest & debet ex officio procedere pro injuria reipublice, cui convenit ut delicta puniantur pro pace & quietudine ejus, textus est in leg. licitatio, c. sed quod illiciti, ff. de publ. & vectig. & ibi communiter Doctores, text. in l. ita vulneratus, in fin. ff. ad legem Aquil. text. in l. 4. §. cum dominus, ff. de noxal. text. in l. si a reo, §. fin. ff. de fideiuss. & ibi utroque communiter Doctores, & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Bart. in l. 2. §. si publico, ff. de adulter. idem Bart. post Dynum, & antiquos in l. 1. §. non usque ad cosse, de injur. idem Bartol. in l. transigere, Cod.

de transact. 4. column. & ibi Alber. Paul. Salyc. & communiter Doctores, idem Bartol. in l. inter omnes, §. restit. ff. de furtis, Faber in rub. Instit. de injur. Bald. in auct. ad hac, Cod. de usur. fin. column. Arctinus in e. qualiter, & quando, et 2. de accus. 15. column. n. 72. Angel. in §. Instit. de oblig. qua ex delict. noscant. Angel. de malef. in parte contra voluntatem, fol. 86. & arte comparant dicti inquisiti, versic. quod si opponat. Salycet. in l. ea quidem, Codic. de accus. 6. column. n. 45.

* Confirmatur etiam quia judex censetur esse quidam procurator reipublice, ergo merito tenetur, si ex culpa, vel negligentia aliquid omisit facere, text. est in l. prohibere, §. plane ff. quod vi aut clam, & ibi Doc. ex quo inferitur quòd cum teneatur inquirere & punire delinquentem, si omisit & fuit negligens, potest & debet puniri in syndicato.

Imò, quod magis est, hoc habet locum & procedit etiam in casu quo persona offensio non possit accusare, ut quia sit servus, & ibi est facta injuria, causa & ratione suæ personæ, non domini, textus est in Litem apud Labonem, §. si quis sit fecit, ff. de injuriis, & ibi notat & commendat Bart. & communiter Doctores. Ex quo inferitur in præctica, quòd eo casu, quo judex possit contra delinquentem ex officio procedere, poterit creare, & constituere fiscalem, qui accuset, & ita quotidie practicatur, ita probat textus in l. 2. Cod. de delatoribus, & ibi Bartol. Platea, & communiter Doctores, tenet etiam Paris. de Puteo in tractat. u syndicatus, in parte accusatio n. 2. fol. 42. licet corrupte alleget illum textum. Item adde, & extende prædicta, ut in casibus, in quibus judex procedit ex officio, possit imponere poenam ordinariam delictis, textus est notabilis, & expressus in l. 1. Cod. de abolitionibus & ibi Baldus, Salycetus, & communiter Doctores.

Circa prædicta tamen novissimè quero quæ sit ratio per quam crimen injuria, furti vel simile delictum sit privatum, & non publicum, sicut homicidium, adulterium, falsitas, violentia, vel quodlibet aliud delictum publicum, cum ex utroque offendantur pars principalis, & similiter reipublice, & cur non casimò prima delicta privata superius nominata est publicum. magis sunt in usu & quotidiana; & cogitavi quòd ratio potest esse quia in prædictis delictis privatis potest offensus agere, vel accusare civiliter ad poenam pecuniariam sibi applicandam, vel criminaliter ad poenam corporalem, & una præjudicat alteri, & per consequens sunt incompatibiles, & ad talem poenam civilem non potest agere extraneus, quia suâ non interest, nec potest agere criminaliter, quia sunt incompatibilia remedia, & per accusationem criminalem fieret præjudicium civili, ut in l. unica, C. quando civilis actio criminal. præjudic. Et si replices quæ sit ratio per quam in delictis publicis extante parte offensio non fuit à jure imposta poena pecuniaria, quæ præjudicaret criminaliter respondeo, quòd ideo est, quia delicta publica sunt majora, & graviora, & requirunt publicam accusationem, & punitionem, & certe in hoc consistit vera, & mentalis ratio hujus articuli, ab aliquo non posita, nec inventa.

Item quero, an in causis criminalibus ex delictis publicis, vel privatis admittatur procurator: 12. & resolutivè dico, quòd non, modò accusando, Procurator non admittitur in causis criminalibus, sed etiam in causis civilibus, & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Bart. in l. 2. §. si publico, ff. de adulter. idem Bart. post Dynum, & antiquos in l. 1. §. non usque ad cosse, de injur. idem Bartol. in l. transigere, Cod.

Amplia 1.

Amplia 2.

Crimen injuria, furti, &c. cur non casimò prima delicta privata superius nominata est publicum.

de publicis.

de, 2. q. 6. & utrobique Gloss ordinaria & communiter Doctores, & idem disponit lex 6. tit. 1. 7. part. nisi sit tutor vel curator alicujus minoris, qui potest accusare, vel defendere nomine minoris, prosequendo suam, vel suorum injuriam, vel prosequendo propriam defensionem, text. est in l. 2. Cod. qui accus. neri poss. & ibi Salycetus & alii Doctores, & idem disponit prædicta lex 6. tit. 1. 7. part. Et si quæras quæ sit ratio per quam in causa criminali non admittitur procurator: dico, quod prima ratio est, quia si causa ageretur per procuratorem, ipse condemnaretur, & non dominus, ut in l. 1. Cod. de sentent. & inter locum jud. & esset injustum, & iniquum in procuratorem exequi sententiam; istam rationem ponit Gloss. ordinaria in dicta leg. penult. §. ad crimen: sed non concludit nec est vera, quia sententia condemnatoria lata contra procuratorem nocet soli domino, & contra eum sit executio, ut notatur. Item etiam, quia in pluribus causis criminalibus invenimus, quod causa agitur per procuratorem, quas infra ponam, & in ejus fertur sententia contra dominum vel saltem executio, l. fin. C. de injuriis, ergo idem esset in omnibus causis generaliter; si admitteretur procurator. Nec obstat in d. l. 1. C. de sentent. quia loquitur, & procedit in causis civilibus, quia in eis procurator quasi contrahit in judicio, idem condemnatur, & quod solvit repetit ad dominum, quod non est in criminalibus, & in expresso ita tenet Cyn. & Sal. in d. l. fin. C. de injuriis.

Ratio 2. Secunda ratio est, quia si posset intervenire, sequeretur judicium illusorium, quia reus delinquens nunquam compareret ad poenalem executionem recipiendam, ita Bart. in d. l. pen. §. ad crimen, 1. col. & ibi Alber. 2. col. & certe ista ratio satisfacit, & concludit, & tam aperte confirmat lex 1. tit. 3. part.

Ratio 3. Tertia ratio potest esse, quia cum causa criminalis sit gravis, & ponderosa, reus delinquens melius, & diligentius agitabit causam, & defensionem ejus mediante sua persona, argumento textus l. 1. in fin. ff. ad Carbon. & ibi communiter Doctores.

Ratio 4. Quarta potest esse ratio, nova, quia ea quæ non consistunt in patrimonio, & bonorum administratione, non possunt exerceri per procuratorem, ut emancipatio, adoptio, ætatis impetratio, & similia, quæ consistunt in statu personali, ita probat textus in l. subemus, Cod. de emancipat. liber. ibi, presibus à semel oblati: textus in l. post mortem, §. 1. ff. de adoptio. textus in leg. 2. C. de his qui veniant ætatis impetrant, ibi, per se principale beneficium allegantes, & utrobique communiter Doctores, & tradit notanter Bart. in l. Gallus, §. forsitan ff. de liber. & posthum. & ibi Moderni: ergo à fortiori causa criminalis non debet agitari per procuratorem, quod tamen intellige, quando ex tali delicto venit imponenda poena corporalis, secus autem si sit poena relegationis, vel infamie, vel pecuniaria, quia tunc bene potest intervenire procurator, textus est in l. v. vers. fin. autem, ff. an per alium causæ appellations reddi possunt, & ibi Gloss. ordinaria, tenet etiam Gloss. ordinaria in l. se vum quoque, §. publica, ff. de procurat. Gloss. ordinaria in dicit. l. penult. §. ad crimen, ff. de public. jud. Gloss. in leg. final. Cod. ubi tenet, vel cleric. & tenet Bartolus post Doctores antiquos quos ipse refert in dicit. §. ad crimen, & ibi Imola, qui bene loquitur, & dicit hanc esse communem opinionem, Paulus de Castro, ubi dicit hanc esse communem opinionem in l. servum quoque, §. publico, ff. de proc. Salic. in l. reos, C. de accusat. præcipue Maria Socinus qui melius & latius loquitur, dicit hanc esse communem opinionem, Hippol. de Marsil. in sua practica, §. sequitur, fol. 36. Sed in hoc articulo, hodie distinguitur notanda l. part. & disponit, quod in causa criminali, in qua venit imponenda poena relegationis perpetuæ, non admittatur procurator; in causa vero relegationis temporalis vel pecuniaria, bene admittatur, ista est lex 1. tit. 3. part.

Item etiam limita, & intellige prædicta jura, & communem opinionem, ut procedant, & habeant locum, præterquam si reus delinquens sit positus in vinculis, & non possit bene agitare causam personaliter, quia tunc indistincte in qualibet causa criminali etiam gravissima, ex qua veniat imponenda poena capitalis potest constituere procuratorem, & in terminis ita tenet Bartol. in d. §. ad crimen, §. colum. & ibi Alber. 1. col. reputat notabile Imol. 9. col. dicens, hanc esse communem opinionem, tenet etiam Baldus in l. reos, Cod. de accusat. 4. col. Abb. & Canonista in capite veniens. Sed certe hoc videtur dubium, & contra jura, & rationes superiores, cum clare constet, quod in delictis, & causis criminalibus reus delinquens debeat esse incarceratus, & in vinculis positus. Ideo in isto regno cauti iudices semper faciunt actus processus cum ipso incarcerato personaliter, & est communis usus, & stylus in practica, quod certis diebus vel horis fiat audientia publica cum ipso incarceratus, & certe est optimum consilium in practica, & ita expressè tenet Paulus de Cast. in d. l. servum, §. publica ff. de procurat. colum. n. 9. & ibi Angel. tenet etiam Angel. de malef. in pa. te judex videns, quod inquisiti, vers. & etiam not. dicens, quod ita prædicatur, & ante eos Gandinus in tract. malef. o. 15. Item etiam limita, & intellige præterquam in appellatione interponenda pro reo condemnato, quia potest fieri per procuratorem, argumento text. in l. ad distor. Cod. de Epist. auaien. per quam ita tenet Alber. in d. §. ad crimen. 2. colum. n. 8. & postremò etiam limita, & intellige præterquam in illustri persona, quia ratione dignitatis potest in causa criminali accusare, vel se defendere per procuratorem, text. est in l. fin. C. de injuriis, & ibi Gloss. ordinaria, text. in §. in summa, vers. hoc videlicet observando, insit. de injur. text. in ant. ut ab illustribus, vers. nec non etiam, collat. §. textus in c. absens, 3. q. 9. quod tamen intellige solum in crimine injuriarum, quia ex eo non imponitur regulariter poena corporalis talibus personis. Ita aperte probant prædicta jura, & ibi communiter doctrina, & declaratio Doctorum: secus tamen est in aliis causis & delictis gravissimis, quia in eis non potest etiam illustri persona accusare, vel se defendere per procuratorem, text. est in l. tunc convens, Cod. de accus. & ibi Baldus, Salyc. Adde tamen quod in civili causa talis persona illustri, etiam si velit non potest agere, nec se defendere personaliter, sed tenetur constituere procuratorem, textus est in l. pen. ibi postea, Cod. de proc. & ibi Gloss. ordinaria text. in ant. ut ab illustribus, & c. sancimus, collat. §. idem disponit l. 1. tit. 5. 3. part. per rationes ibi positas, licet possit adesse cause dum agitur, & iudices insituere, & de suo facto & jure docere, ita dicit prædicta lex par. 2. & certe quotidie videmus hoc fieri in cancellariis regis & consilio regali. Singulare

Ratio 5. Quarta potest esse ratio, nova, quia ea quæ non consistunt in patrimonio, & bonorum administratione, non possunt exerceri per procuratorem, ut emancipatio, adoptio, ætatis impetratio, & similia, quæ consistunt in statu personali, ita probat textus in l. subemus, Cod. de emancipat. liber. ibi, presibus à semel oblati: textus in l. post mortem, §. 1. ff. de adoptio. textus in leg. 2. C. de his qui veniant ætatis impetrant, ibi, per se principale beneficium allegantes, & utrobique communiter Doctores, & tradit notanter Bart. in l. Gallus, §. forsitan ff. de liber. & posthum. & ibi Moderni: ergo à fortiori causa criminalis non debet agitari per procuratorem, quod tamen intellige, quando ex tali delicto venit imponenda poena corporalis, secus autem si sit poena relegationis, vel infamie, vel pecuniaria, quia tunc bene potest intervenire procurator, textus est in l. v. vers. fin. autem, ff. an per alium causæ appellations reddi possunt, & ibi Gloss. ordinaria, tenet etiam Gloss. ordinaria in l. se vum quoque, §. publica, ff. de procurat. Gloss. ordinaria in dicit. l. penult. §. ad crimen, ff. de public. jud. Gloss. in leg. final. Cod. ubi tenet, vel cleric. & tenet Bartolus post Doctores antiquos quos ipse refert in dicit. §. ad crimen, & ibi Imola, qui bene loquitur, & dicit hanc esse communem opinionem, Paulus de Castro, ubi dicit hanc esse communem opinionem in l. servum quoque, §. publico, ff. de proc. Salic. in l. reos, C. de accusat. præcipue Maria Socinus qui melius & latius loquitur, dicit hanc esse communem opinionem, Hippol. de Marsil. in sua practica, §. sequitur, fol. 36. Sed in hoc articulo, hodie distinguitur notanda l. part. & disponit, quod in causa criminali, in qua venit imponenda poena relegationis perpetuæ, non admittatur procurator; in causa vero relegationis temporalis vel pecuniaria, bene admittatur, ista est lex 1. tit. 3. part.

16 Singulare tamen dubium est, si in causa criminali gravissima in qua venit imponenda poena corporalis, fuit admittus procurator, an processus sit nullus, & debeat postea ex integro fieri cum parte: & resolvitè dico, quod Gloss. singularis & unica in l. quævis indubitate, Cod. de adulter. tenet, quod valet, & tenet processus, si non opponatur à parte, & adhuc debet opponi ante litem contestatam, cum sit exceptio dilatatoria, & illam Glossam ad hoc notant & commendat ibi Doctores, & reputat singularem & unicam Salyc. n. 5. similis tamen Gloss. est in c. 1. de jud. l. 6. & ibi Joan. Monac. Holtiens. Domin. & alii Doctores. Sed contrarium est tenendum, imò quod judicium sit omnino nullum, etiam non opposita exceptione, argumento text. in d. l. pen. §. ad crimen, §. ff. de public. jud. ubi dicit text. quod in causa criminali frustra intervenit procurator, & sic denotat nullitatem actus; item etiam, quia omnes prædictæ rationes, quibus supra dixi & probavi, quod in causa criminali non potest intervenire procurator, militent etiam & habent locum in isto casu: & in expresso ita tenet Bart. in dicit. l. pen. §. ad crimen, fin. colum. & quall. & ibi alii Doctores. tenet etiam Cyn. Alb. Angel. Sal. & magis communiter Doct. in l. quævis indubitate, C. de adulter. tenet etiam latius & melius quam alibi Marianus Socinus in c. veniens, de causa 50. colum. n. 68. vers. 5. principaliter quero: & istam opinionem sequor tanquam veram & juridicam; quam tenet Abb. in c. veniens colum. fin. & est communis & communior opinio secundum Aret. ibi num. 87. & 88.

17 Item adde, quod si post delictum commissum iudex procedit ex officio, vel accusator extraneus velit accusare, oportet quod iudex requiratur in actis offensum, vel consanguineos qui possunt accusare prosequendo suam, vel suorum injuriam ut si velit accusare, compareat infra certum terminum, & accusationem proponant, & ita prædicatur in nostro regno à peritis iudicibus: pro cuius fundamentali intelligentia considero, quod tam in civilibus quam in criminalibus nemo compellitur agere, vel accusare ut in l. una, Cod. vel nemo i. vitus agere, & ibi Gloss. ordinaria, illud tamen solum bene reperitur expressum, quod in causa status persone, si procedat diffamatio, potest iudex ad instantiam diffamati constituere terminum, ut agat & suam præjudicalem actionem proponat, aliàs non audiat; textus est capitalis in l. diffamari, C. de ingen. & manum. & ibi Doctores. Et attendendum circa illam legem, quia est dubium, an illa lex habeat etiam locum generaliter in qualibet alia causa civili, ut diffamans alium dicendo eum ejus debitorem compellatur agere, aliàs sibi imponatur silentium, & postea non audiat; an solum procedat, in causa status tam præjudiciali; & certe nullus Doctorum hoc aperit, nec declarat in dicit. l. diffamari, sed reperio quod Bald. in l. si ea, C. qui accus. non poss. secunda columna, in fine, numero decimo, expressè tenet, quod solum habet locum in causa status, & non in alia; idem aperte vult Bald. Salycet. in dicit. l. una, C. ut nemo i. vitus; & istam partem probat l. part. quæ cum illa l. diffamari, concor. in l. penult. tit. 2. 1. part. Sed contrarium est tenendum; imò, quod illa lex generaliter intelligatur etiam in qualibet alia causa civili, & ita expressè tenet Innoc. in c. conquirente, de offic. ordin. 1. col. num. 1. & ibi Abbas fin. col. Imol. 2. colum. Joan. Andr. Cardin. & Anchar. lib. 2. colum. & tenet expressè Baldus sibi contrarium in authent. ad hac, C. de usuris penult. colum. n. 17. & Ant. Gomez. Variarum Resol. Tom. III.

18 Item adde, quod si post delictum commissum iudex procedit ex officio, vel accusator extraneus velit accusare, oportet quod iudex requiratur in actis offensum, vel consanguineos qui possunt accusare prosequendo suam, vel suorum injuriam ut si velit accusare, compareat infra certum terminum, & accusationem proponant, & ita prædicatur in nostro regno à peritis iudicibus: pro cuius fundamentali intelligentia considero, quod tam in civilibus quam in criminalibus nemo compellitur agere, vel accusare ut in l. una, Cod. vel nemo i. vitus agere, & ibi Gloss. ordinaria, illud tamen solum bene reperitur expressum, quod in causa status persone, si procedat diffamatio, potest iudex ad instantiam diffamati constituere terminum, ut agat & suam præjudicalem actionem proponat, aliàs non audiat; textus est capitalis in l. diffamari, C. de ingen. & manum. & ibi Doctores. Et attendendum circa illam legem, quia est dubium, an illa lex habeat etiam locum generaliter in qualibet alia causa civili, ut diffamans alium dicendo eum ejus debitorem compellatur agere, aliàs sibi imponatur silentium, & postea non audiat; an solum procedat, in causa status tam præjudiciali; & certe nullus Doctorum hoc aperit, nec declarat in dicit. l. diffamari, sed reperio quod Bald. in l. si ea, C. qui accus. non poss. secunda columna, in fine, numero decimo, expressè tenet, quod solum habet locum in causa status, & non in alia; idem aperte vult Bald. Salycet. in dicit. l. una, C. ut nemo i. vitus; & istam partem probat l. part. quæ cum illa l. diffamari, concor. in l. penult. tit. 2. 1. part. Sed contrarium est tenendum; imò, quod illa lex generaliter intelligatur etiam in qualibet alia causa civili, & ita expressè tenet Innoc. in c. conquirente, de offic. ordin. 1. col. num. 1. & ibi Abbas fin. col. Imol. 2. colum. Joan. Andr. Cardin. & Anchar. lib. 2. colum. & tenet expressè Baldus sibi contrarium in authent. ad hac, C. de usuris penult. colum. n. 17. & Ant. Gomez. Variarum Resol. Tom. III.

expressè hoc tenet Bartolus uno verbo in l. Tria, ff. de accus. fin. col. prope finem, & tenet expressè Paul. in l. una, in princ. C. ut nemo i. vitus, & tenet expressè Lucas de Penna, in l. si apparitor, Col. de cohortatibus, lib. 12. 4. colum. vers. no. ra. Et pro hac sententia allego Glossam singularem in l. sed & si per pratorum, §. ait prator, vers. sed & si dum decreet. ff. ex quib. causis, major. quam notat & allegat ad hoc Baldus in l. Papinianus, §. si quis poss. ff. de inoffic. testam. & ibi etiam expressè Albericus, & est de mente Bartol. & tenet Oldradus in suis consil. consil. 3. 2. col. & Imol. in l. d. pupillo, §. si in cui. ff. de nov. oper. nunc. & istam dicit communem opinionem Imol. in l. quævis indubitate, l. 3. fin. colum. ff. de acquir. hered. & ita debet intelligi & extendi d. l. pars.

Imò, quod magis est, talis reus, cui competit aliqua exceptio, nedum poterit uti remedio prædicto l. diffamari, sed etiam poterit petere examinari sibi testes ad perpetuam rei memoriam, si actor differat agere, quamvis de eorum morte, vel longa absentia verisimiliter non dubitet, quia in ejus potestate non est agere, textus est valde notabilis in l. in lege Aquilia, §. si delemus, ff. ad leg. Aquil. & ibi notat & commendat Glossa ordinaria, Odofred. Bartol. Alberic. Florian. & communiter Doctores, textus juncta Glossa in l. fin. Cod. de usuris pupil. & ibi Bartol. dicens perpetuè menti tenendam; actor verò non potest petere examinari sibi testes ad perpetuam rei memoriam, nisi verisimiliter constet eos de proximo morituros, vel longè abfuturos: quia sunt senes, vel advenæ ex longinquis partibus, ut probatur in d. l. Aquilia, §. si delemus, & ibi Glossa & probat textus in l. carent, ff. de testibus, & ibi Glossa & Bart. & alii Doctores, textus in l. autem, de testibus, §. & hic verò, coll. 7. & ibi Doctores, textus in cap. quoniam frequenter, ut lite non contestat, & ibi Glossa, Innoc. Abbas & communiter Doctores: textus in c. significasti, de testibus, textus in authent. sed & si quis ab aliquo, ff. de testibus, & ibi Bart. Paul. & idem disponit. l. 2. tit. 16. 3. part.

Imò etiam, quod magis est; talis reus, cui aliqua exceptio, vel ejus defensio competit, poterit actorem ad iudicium provocare, iudicis officium implorando, ut declaretur exceptionem sibi competere, & imponatur actori silentium super actione; ista est Glossa singularis juncto textu in l. si contendat, ff. de fideiuss. & ibi reputat singularem Bart. Bald. Angel. Paul. & tenet idem Bart. Bald. & communiter Doctores in l. 3. C. qui bonis cedere poss. Bald. Salyc. & alii Doctores, in l. 2. C. ne stitius pro parte, Angel. in l. sicut in rem, Cod. de prescrip. 30. vel 40. annor. Bald. in rubr. C. de condit. deleg. Bart. in l. si finis a. elegerit, ff. de damno infecto, & ibi melius quam alibi Alexander, Anton. Abb. Imol. Felin. & communiter Canon. in c. fin. autem, de rescriptis, & est communis opinio, licet contrarium notabiliter teneat Imol. in d. l. si contendat, & per optima fundamenta.

Advertendum tamen, quod superior opinio, quæ habet, quod possunt recipi testes ad perpetuam rei memoriam, quando timetur eorum mors vel absentia, habet locum & procedit in causa civili, secus verò criminali ex parte accusatoris. Cujus ratio est, quia in ea requiritur liquida probatio, ut in l. fin. Cod. de probat. Item etiam, quia in executione poenarum, non adhibetur favor, ut in l. auxilium, ff. de minor. Quod tamen limita, & intellige, ex parte accusatoris, secus verò ex parte rei: quia bene poterit petere, ut fiat prædicta Limitatio.

Dubium notabile.

Judex procedens ex officio debet requirere offensum vel ejus consanguineos.

Argum. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

Limitatio.

Et examinatio ad perpetuam rei memoriam, si velit probare exceptionem vel aliquam justam defensionem, ut quia fecit delictum ad suam defensionem, vel quod tale delictum non erat punibile, vel quod illo tempore erat minor, vel absens, vel alia iusta causa, & ita eleganter determinat Bald. in aurb. sed & si quis ab aliquo, C. de testibus 3. colum. Baldus in e. quoniam frequenter, ut lite non contestat. 3. colum. n. 9. Florian. in d. l. in l. Aquil. si delectum, fin. colum. & quest. ff. ad l. Aquil. & idem disponit notabilis lex parisi. l. 2. tit. 16. 3. Part.

22. Si verò in causa criminali jam accusator proposuit accusationem, & illam non prosecuitur, tunc illa est iustissima causa per quam possit iudex statuere terminum ipsi accusatori, ut litem & causam prosecutur, & aliàs non audiatur, textus est expressus in l. si ea, Cod. qui accusat. non poss. quem ibi ad hoc notat & commendat Glof. ordinaria, Cynus, Jacobus, Butr. Bartolus, Albericus Bald. Salyc. & communiter Doctores, & idem disponit l. 17. tit. 1. 7. part. si verò accusator nondum proposuit, sed tantum diffamavit reum, dicens commisisse tale delictum, tunc bene potest assignari certus terminus diffamanti, intra quem accuset, sicut in civilibus dictum est, & in terminis ita probat mihi textus in l. Titia, ff. de accusat. licet Gloffa, Bartol. Alberic. Angel. aliter illum intelligant, & ita tenet ibi Bartol. postea sibi contrarium, fin. colum. uno verbo ponderando verba illius dicit, arguere minaretur; & procedit in civilibus causis, à fortiori habebit locum in criminalibus. Si verò accusator proposuit accusationem, nec diffamavit reum delinquentem, sed iudex procedit contra eum ex officio, vel ad instantiam fiscalis ad hoc positi, & destinati, vel ad instantiam alterius extranei de populo, an tunc iudex possit, & debeat ex officio requirere offensum, vel eos qui possunt accusare prosequendo suam, vel suorum injuriam, & praefigere eis terminum, ut declaret, an velit accusare, vel non; & breviter, & resolutivè teneo quod sicimò consulo, quod semper iudex hoc faciat & requirat, quia aliàs offensus, vel ille qui prosequeretur suam, vel suorum injuriam, posset pendente inquisitione, vel primà accusatione comparere, & praeferti: ita probat textus in l. 2. §. fin. vers. in tantum, ff. de adulter. & ibi Alber. & Doctores. antiqui, textus in l. si maritus, §. si ante, eod. titul. & ibi Bartol. & alii Doctores, textus in l. si cui, §. isdem, ff. de accusat. & ibi Alber. & antiqui, tenet etiam Salycet, qui bene loquitur in l. ea quidem, C. de accusat. 12. col. n. 63. & facit bonus textus in l. divus Adrianus, vers. sic & divus Pius, ff. de custodia, reor. ubi expresse probatur, quod semper accusator legitimus debet admitti re integrà, quem ad hoc ponderat Baldus in l. 1. §. 1. ff. de rei vendit. in fin. adde tamen, quod debet venire, & comparere ante sententiam diffinitivam latam, & postea non est admittendus, nisi possit probare, & docere de praeviaricatione, vel alia iusta causa, ita tenet & declarat Bart. in d. l. si maritus, §. si ante, ff. de adulter. post antiquos; verius tamen videtur, quod teneatur venire, & comparere ante probationem factam, & publicationem ejus: non verò postea, quia jam res non dicitur integra. Item etiam, quia si probatum est delictum, statim reus debet damnari, aliter accusatio non est in aliquo utilis, nec necessaria, nec ex hoc aliquod praevjudicium fit alicui: si verò non est probatum, ipse reus delinquens debet absolvi, cum jam res dicatur no-

Nota 1.

Nota 2.

Nota 3.

Nota 4.

toria, pro innocentia sua, & aliàs fieret sibi maximum praevjudicium, argumento textus cum materia anth. atqui semel, Cod. de probat. & istud teneo, licet Salyc. in d. l. ea quidem 13. col. Cod. de accusat. expresse dicat, quod si delictum sit probatum alter non admittatur, aliàs verò si delictum non sit probatum, semper admittatur si veniat & compareat ante sententiam, & ante Salycet. ita tenet Bald. in l. 1. ff. de rei vend. accusator ve d extraneus tanquam unus de populo indistinctè non admitteretur, postquam iudex processerit ex officio contra reum delinquentem quocunque tempore veniat; quia inquisitione subrogata loco accusationis; & est paripotentiè & effectus, & tali casu potior debet esse conditio praevocantis iudicium, argumento textus in l. pluribus, ff. de prae. cum simi. ita Salyc. ubi supra ergo ex ista iustissima causa, scilicet ne processus inquisitionis cesset, & annulletur accusatore superveniente, poterit iudex constituere terminum ei, qui dicitur esse legitimus accusator, intra quem accuset, aliàs postea repellatur. & credo, quod ista sit ratio fundamentalis usus practicae quotidianae, quam uno verbo posuit Baldus in l. quoniam, la 2. Codic. de adulter. 1. colum. ubi ex ratione illius textus infert quod quando in accusatione praefertur aliquis, debet eum iudex citare & requirere, ut declaret, an velit accusare, vel non, prius quam alter admittatur, vel priusquam iudex procedat ex officio, & idem disponit hodie expresse in nostro regno l. final. titul. 20. lib. 4. fol. 100.

Confirmatur utili regulà, & doctrinà genericà 22; quae habet, quod indistinctè in qualibet causa potest iudex ex iusta, & legitima causa assignare terminum praetendenti aliquo jus, ut illud deducatur, & proponat in iudicio, aliàs postea non audiatur, sed imponatur sibi silentium, ita probat textus in l. diffamari, Codic. de ingenuis & manumiss. quae licet loquatur in diffamante statum libertatis, tamen etiam habet locum in quolibet alio jure, & mandato, & qualibet alia causa civili, & criminali secundum Doctores, ibi, & tenet Bartol. in authent. ad hoc, Codic. de usuris, penult. colum. Bartol. in l. Titia, ff. de accusat. Imol. in l. quamdiu l. 3. ff. de acquirend. heredit. fin. col. Innocent. in c. conquerente, de offic. ordin. 1. columna, Abbas & etiam Doctores in e. licet, de accusat. ante omnes voluit etiam Glof. ordinaria in l. sed & si per praeorem, §. ait prator, ff. ex quibus caus. major. & ibi Bald. & alii Doctores, Alberic. Baldus in l. Papinianus, §. si quis poss. ff. de inoffic. testament. Imol. in l. de pupill. §. si is cui, ff. de novi oper. nunciat. probat etiam textus in l. si eo tempore, Codic. de remiss. pignor. ubi habetur, quod creditor, vel ille qui ex causa vendidit rem alienam potest petere à iudice assignari tempus aliis (sua interesse putantibus, infra quod compareant, & doceant de jure suo, aliàs postea non audiatur, & ad hoc notat & commendat ibi Cyn. Jacob. Bartol. Baldus, Salyc. & communiter Doctores, textus in l. mancipiorum, ff. de opinion. leg. ubi disponitur, quod si electio servi, vel alterius rei relinquatur legatario, potest iudex ad instantiam heredis sibi terminum assignare infra quem debet eligere, & ad hoc notat & commendat ibi Bart. Alber. probat etiam Glof. singularis, & ordinaria in l. una, C. ut nemo in ius agere, & c. fin. q. ubi tenet, quod si debitor est recessurus, & sperat esse conveniendum ab aliquo creditore tempore sui recessus, potest iudex ad instantiam ejus praefigere tempus,

Nota 5.

Regula 1.

in quo creditor agat, & doceat de jure suo, & ad hoc summè notat & commendat ibi Bald. Paul. Salyc. illam ad hoc reputat singularem Bald. in c. licet causam de probat. 3. colum. ex qua regula, & doctrina generica inferitur, quod post finitum officium iudicis, vel alterius officialis potest statui, & assignari tempus ratione syndicatùs, ut volentes, vel praetendentes aliquid petere contra eos, agant, & petant infra illud, postea verò non audiatur, & in terminis probat textus in l. unica C. ut omnes iudices tam civiles, quam militares, & c. textus in l. consiliarios, Cod. de assessor. & tenet expresse Cardinalis in cap. penultim. de iudicis, & ibi Abbas, & alii Doctores, & ita quotidie practicitur.

Advertendum tamen est ad unum, quod est notabile, & necessarium in proposito, scilicet quod ad hoc, ut in criminalibus, vel civilibus post lapsum terminum praefixum à iudice ad accusandum, vel agendum non audiatur accusator, vel actor: oportet, quod sit monitus bis, & sic, quod duplex terminus sit sibi assignatus, & non sufficit unus, ita probat Gloffa reputata singularis in authent. de hered. & sal. §. si quis autem non implet, in verbo, admonitus, col. 1. quae vult, quod quando post terminum à iudice assignatum ad aliquid implendum, quis debet perdere, vel admittere jus suum, requiritur bina monitio, & duplex assignatio termini, argumento textus in authent. us licet mari & quae, §. si quis in sua, collat. 8. & in authent. de Eccles. tit. §. si autem qui hoc, collat. 9. & in authent. de sanct. Episc. §. presbyteris autem, collat. 9. licet Gloffa corruptè allegat illa jura, & per illam Gloffam ita tenet ibi Angel in 2. colum. vers. ex hoc infero, ubi per dictam Gloffam & dicta jura, quae allegat, tenet praedictam conclusionem, & idem tenet Angel in d. authent. de Eccles. tit. §. si quis autem pro vedemptione, in fine, collat. 9. & illam Gloffam ad hoc reputat singularem Angel. in tract. malefic. in parte ad querelam, fol. 13. 3. colum. vers. scilicet, unum tamen, & illam Gloffam ad hoc reputat singularem Alexand. in addit. ad Bart. in l. Titia, ff. de accusat. & istam conclusionem tenet etiam Jas. in authent. hoc amplius 2. colum. num. 4. de fideicom. & hoc reputat singulare idem Jas. in l. rem qua nobis, ff. de acquir. possess. 1. colum. num. 40. Alexand. in consil. 108. fin. colum. in fin. colum. consil. & illam Gloffam ad hoc notat & commendat, & reputat perpetuò mēti tenendam, Angel. de Aret. in rubr. de excep. 16. colum. in princ. num. 23. pro qua sententia, & doctrina pondero textum qui non consideratur, in l. diffamari, C. de ingen. & manum. ubi dicitur, quod ad instantiam diffamati fuit assignatus terminus auctoris per iudicem, & postea per alterum successorem ejus ut ageret, & sic bis fuit facta monitio. Secundo, pro hac sententia considero novum textum & non allegatum in l. fin. Cod. de usuris publ. ibi, denunciacionibus frequenter interpositis, ubi secundum Gloffam ibi in 3. lectur. quae est & communiter approbata, dicitur, quod si minor post finitum tutelam perere possit à tutore aliquas usuras, & tutor velit se exonerare, potest provocare, & movere ipsum pupillum ad iudicium; ut perat vel agat, & dicit textus quod hoc debet facere denunciacionibus frequenter interpositis: ergo non sufficit una monitio, & assignatio termini.

Sed his non obstantibus indubitanter teneo contrarium, imò quod sufficit unica tantum monitio, & termini assignatio facta à iudice, & hoc Am. Gomez. Variarum Resol. Tom. III.

primò expresse probatur per textum juxta doctrinam Bartol. & Doctores in l. Titia, ff. de accusat. ibi, intra tempus à praesido definitum, ubi aperte probatur, quod sufficit una assignatio termini, Argum. 1. Secundo facit textus expressus in l. si ea, Cod. qui accusat. non poss. junctà communi opinione Doctorum, & per illum textum ita tenet Bartol. in extravaganti ad reprimentum, verbo, super d. recto crimine, in fin. Tertio facit textus carens responsione in l. mancipiorum, ff. de option. legat. Cujus verba sunt: Decernere debet prator, nisi intra certum tempus ab ipso praesidium elegerit electionem legatorum, ei non competere, & ita est de mente omnium Doctorum, ibi. Quarto pro hac sententia & opinione considero Gloffam expressam & notabilem in l. Papinianus, §. si quis poss. ff. de inoffic. testam. ubi tenet, quod terminus assignatus per iudicem ad accusandum, semper est peremptorius, ut postea non audiatur, & sic aperte vult quod sufficit unica monitio, & assignatio termini, & illam Gloffam expresse notat & commendat ad hoc Bart. ibi in fin. Albert & alii Doctores. Quintò pro hac parte facit bonus textus in l. Titia, §. usuras, in fin. ff. de l. 2. ubi disponitur, quod ad constituendum quem in mora per interpellationem, sufficit unica tantum monitio, quem text. ad hoc notat ibi Bartolus, Paul. Imol. & Doctores. idem tenet Bart. communis opinio Doctores in l. qui Romae, §. si quis de verbor. obligat. & pro ista mea sententia hodie considero l. penultim. titul. 23. part. & tenendo istam partem, quam teneo pro vera contra praedictos Doctores. Non obstat primò Gloffa ordinaria in qua se fundabat Angel. & alii Doctores in d. authent. de hered. & filio. §. si quis autem non implet, collat. 1. quia jura, quae Gloffa allegat loquuntur clarè & aperte in suis casibus specialibus, in quibus jura illa requirunt binam monitionem, & sic nihil probant in nostro casu, & ita reperio quod respondet Alexand. in l. si ff. de servit. 1. colum. post princip. ubi videtur recedere ad opinionem Angel. Secundo, non obstat textus, quem ponderavi in d. l. diffamari, quia verum est, quod ibi pars pluries inflabat coram iudice, ut imponeretur terminus, tamen de jure non requirebatur terminus, vel verius ibi nondum erat secuta sententia interlocutoria per quam imponeretur silentium adversario, quod requiritur, ut statim dicam. Tertio non obstat textus, quem ponderavi in l. final. Cod. de usuris pupil. quia potest intelligi de renunciacionibus extrajudicialibus, quae interponuntur eis urbanitate, ut in l. quidam Iberus, ff. de servit. verb. prad.

Pulchrum tamen dubium est circa praedicta, dato, quod non requiratur bina monitio, & assignatio termini, sed sufficiat unicus tantum terminus, si post lapsum ejus admittatur actor, vel accusator? In quo resolutivè dico, quod si post terminum lapsum iudex protulit sententiam interlocutoriam, in qua pronuntiavit eum de cetero non audiendum, tunc amplius non auditur: si verò talis sententia nondum est prolata, adhuc res dicitur integra, & actor vel accusator est audiendus, & poterit agere vel accusare. Ita probat textus notabilis, & expressus in l. Titia, ff. de accusat. & ibi communiter Doctores, & tenet Innocent. in e. cum in tua, qui matr. accusat. pos. & ibi Joan. Cardin. Anchar. Abbas, Bald. in authent. ad hoc, Cod. de usuris, penult. colum. Paul. & alii Doctores in l. quamdiu, la 3. ff. de acquir. hered. penult. colum. & idem est, quando tempore assignationis primii termini, iudex inter-

Argum. 2.

Argum. 3.

Argum. 4.

Solutio 1.

Solutio 2.

Solutio 3.

Act vel accusator

accusatur

lapisum

terminum

Nota.